

УДК 343.2/.7

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.39>**М. С. Горін**

здобувач кафедри правоохоронної та
антикорупційної діяльності ПрАТ
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»

ХАРАКТЕРИСТИКА ОБСТАНОВКИ ТА ТИПОВИХ СЛІДІВ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Актуальність статті полягає в тому, що незаконне переправлення осіб через державний кордон України (в'їзд і виїзд) залишається одним із найприбутковіших видів злочинності діяльності, яка із початком повномасштабного військового вторгнення, соціально-економічних змін у суспільстві й спрямованості політики держави на розвиток і розширення дипломатичних відносин з іншими країнами, отримала новий поштовх у кримінально-протиправному «прогресі». У статті виокремлено обставини, що сприяють вчиненню таких кримінальних протиправних дій: значна протяжність державного кордону, а також недостатня кількість інженерно-технічних споруд та інших засобів протидії незаконному перетинанню кордону; недоліки в організації пропускового режиму; корупція та недосконалість законодавчої бази; недостатня діяльність з боку правоохоронних та інших органів з перевірки іноземних громадян на предмет незаконного перетину ними державного кордону України; не інформування співробітниками готелів, гуртожитків, громадянами щодо проживання іноземців, за наявності підозри, що вони перетнули кордон України незаконно. Констатовано, що найбільш типовими слідами вчинення незаконного переправлення осіб через державний кордон України в умовах воєнного стану є: підроблення документів (військово-медичні та військово-облікові документи); сліди транспортних засобів та людини. Звертається увага на важливість виявлення, вилучення і дослідження цифрових слідів (електронних джерел), які можна отримати зі стаціонарних камер відео-нагляду, що розміщені на всіх пунктах пропуску (а також вздовж лінії державного кордону) та на серверах операторів мобільного зв'язку (ідентифікатор сім-картки (IMSI), міжнародний ідентифікатор кінцевого обладнання (IMEI), типи з'єднання (вхідні та вихідні дзвінки), SMS – короткі текстові повідомлення тощо; дата, час та тривалість з'єднань), які свідчать про перебування осіб у конкретному місці та часі. Визначено, що типовими носіями ідеальних слідів є співробітники Державної прикордонної служби України, міграційної служби, Служби безпеки України, які виявили та припинили кримінальне правопорушення, особи, з якими підозрюваного пов'язують особистісні відносини, працівники транспорту закордонного сполучення, а також особи, які випадково стали свідками злочинної діяльності, хоча прямі свідки (очевидці) такого кримінального правопорушення відсутні, що і пояснює специфіку досліджуваного антисуспільного діяння.

Ключові слова: криміналістична характеристика, обстановка, умови, сліди, ситуація, розслідування.

Актуальність теми. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України (в'їзд і виїзд) залишається одним із найприбутковіших видів злочинності діяльності, яка із початком повномасштабного військового вторгнення, соціально-економічних змін у суспільстві й спрямованості політики держави на розвиток і розширення дипломатичних відносин з іншими країнами, отримала новий поштовх у криміналь-

но-протиправному «прогресі». Такі кримінальні правопорушення пов'язані з багатоепізодною злочинною діяльністю (значним обсягом слідчої та оперативної роботи), а механізм незаконного переправлення осіб через державний кордон України продовжує залишатись одним з найскладніших для своєчасного виявлення й припинення, тим більше, що в умовах сьогодення наявна розбалансована гібридна модель

діяльності оперативних підрозділів з нечіткими змістом і критеріями співвідношення оперативної-розшукової, кримінальної процесуальної, пошукової діяльності й негласної роботи як такої; відсутність взаємодії та координації правоохоронних органів, вивчення і напрацювання методики й тактики розслідування, аналітичної роботи тощо. На латентності кримінальних правопорушень також позначається й структура злочинної ієрархії, знання злочинцями особливостей та недоліків у системі охорони й перетинання державного кордону, зокрема, на окремих його ділянках, місцях пропуску тощо, а також участь у корупційних схемах працівників органів сектору безпеки. Тільки за допомогою таких важелів впливу у злочинних групах особи тривалий час залишаються невикритими.

Виклад основного матеріалу. Обов'язковим елементом обстановки, в якій відбуваються незаконні переправлення осіб через державний кордон України, виступає місце їхнього вчинення. Відразу необхідно зауважити, що існують певні труднощі при встановленні територіальності, оскільки якщо кримінальні правопорушення учиняються організованою злочинною групою, то, як правило, справа не обмежується територіальними рамками однієї області. У цілому місцем необхідно вважати основне місце діяльності організатора незаконного переправлення осіб через державний кордон, адже організатор – основний суб'єкт аналізованого кримінального правопорушення, він є центральною ланкою, координуючий всю злочинну діяльність. Крім цього безпосереднім місцем вчинення кримінального правопорушення є ділянка місцевості на якій здійснювався незаконний перетин кордону України, а також місця діяльності посібників, місця проживання мігрантів, місця проживання організатора, місця виготовлення підроблених документів тощо [9, с. 17–18].

Найбільш активними місцями незаконного переправлення осіб через державний кордон України є: українсько-російська та українсько-угорська ділянки державного кордону. Просторова характеристика цього виду кримінального правопорушення свідчить, що у 40 % випадків незаконне переправлення осіб через державний кордон України здійснювалось у різних пунктах пропуску, здебільшого – у автомобільних (29 %). В інших випадках незаконне переправлення груп осіб здійснювалось в обхід установлених пунктів пропуску на сухопутних ділянках (57 %), а також на річкових ділянках, як в літній, так і в зимовий час.

До обстановки незаконного переправлення осіб через державний кордон, також відноситься стан кордону на певній ділянці та стан контролю дотримання паспортного режиму і час незаконного переправлення осіб через державний кордон. Під станом контролю дотримання паспортного режиму розуміються такі умови, які ускладнюють перебування незаконних мігрантів на конкретній адміністративній ділянці або, навпаки, сприяють цьому. Серед таких умов можна виділити близькість маршрутів патрулювання нарядів і взагалі розташування правоохоронних органів до кордону, активність працівників правоохоронних органів, які запобігають незаконному перетину кордону, а також спосіб життя і роботи людей в конкретному регіоні. Ці умови впливають на вибір злочинцем конкретного способу і часу вчинення незаконного переправлення осіб через державний кордон. Крім цього, наявні недоліки в побудові системи охорони державного кордону, у комплексному використанні наявних сил і засобів, інженерному обладнанні нових ділянок кордону, незавершеність переходу до переважно оперативного способу охорони державного кордону – далеко не повний перелік організаційних умов, які так чи інакше сприяють незаконному переправленню осіб через державний кордон України.

Варто наголосити й на корупційному чиннику, який може проявлятися в тому числі й у діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду на етапі внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), при вирішенні питань про затримання підозрюваного, обрання, продовження, зміну і скасування запобіжних заходів, застосуванні інших заходів забезпечення кримінального провадження, повідомлення про підозру, винесення підсумкового процесуального рішення у кримінальному провадженні.

Придатними для здійснення незаконного переправлення осіб через державний кордон України можуть бути чинники, обумовлені недоліками чинного законодавства, структурою диспозиції ст. 332 КК України і змістом предмета доказування у зазначеній категорії кримінальних проваджень. Як свідчить слідча і судова практика, особливу складність при вирішенні питання про внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і в процесі доказування викликають обставини, що підтверджують попередню змову порушників державного кордону на вчинення кримінального

правопорушення. За відсутності показань підозрюваних, інші прямі докази, які достовірно свідчать про наявність попередньої змови співучасників, як правило, відсутні. Істотне значення має й правова позиція слідчого, прокурора, слідчого судді у конкретному кримінальному провадженні. Під впливом зазначених причин в ряді випадків органи досудового розслідування змушені повідомляти особі про підозру без відповідної кваліфікуючої ознаки.

Крім цього, із початком повномасштабного військового вторгнення (24 лютого 2022 р.) було введено воєнний стан на території України, а згодом прийняті закони, які змінили КК України посиливши кримінальну відповідальність за ряд кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. Одними з цих законів є Закони України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» №2113-IX [7] та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» №2117-IX від 3 березня 2022 року [8]. Так, із 7 березня 2022 року Законом № 2117-IX внесено зміни до КК щодо посилення відповідальності за кримінальні правопорушення за ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК, вчинені в умовах воєнного стану. Це основні майнові кримінальні правопорушення, які завжди становили значну частину всієї кримінальної статистики в Україні – крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, а також розтрата і заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем. Іншим Законом №2113-IX, що також набув чинності 7 березня 2022 року, викладено в новій редакції ст. 111 та 113 КК України, які передбачають кримінальну відповідальність, відповідно, за державну зраду та диверсію. Враховуючи, що випадки вчинення незаконного переправлення осіб через державний кордон України в умовах воєнного стану лише почастишали (на виїзд з держави осіб призовного віку) й відповідно злочинці збільшили суми організації нелегальної міграції та активно почали налагоджувати нові канали та способи незаконного перетину кордону, вважаємо, що законодавчі зміни щодо посилення відповідальності за окремі кримінально-протиправні дії мають також стосуватись і ст. 332 КК України (незаконне переправлення осіб через державний кордон України). У зв'язку з цим пропонуємо відповідну статтю доповнити новою ч. 4 у наступній редакції: *Дії, передбачені частиною першою, другою або третьою цієї*

статті, вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану, караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

Період підготовки незаконного переправлення осіб через державний кордон України передувє безпосередньому його вчиненню і може бути різним за часом початку і закінчення. Слідча і судова практика свідчить про те, що даний період, зазвичай, не перевищує одного-двох місяців, а його тривалість залежить від кількісного і якісного складу групи, властивостей особистості злочинців, вибору способу і місця вчинення кримінального правопорушення.

Якщо незаконний перетин кордону здійснюється в офіційних пунктах пропуску через кордон даний вид кримінального правопорушення може відбуватися в будь-який час доби, частіше тоді, коли на кордоні спостерігається значне скупчення транспортних засобів і громадян, які перетинають кордон, оскільки час на їх перевірку співробітниками ДПС України істотно скорочується, зменшується і увага таких працівників, що пов'язано з перевтомленням та іншими чинниками. При перетині поза пунктами пропуску через державний кордон найчастіше злочинці спеціально обирають для цієї мети важкодоступну для охорони ділянку, заздалегідь вивчають її на мапі або шляхом безпосереднього спостереження (рекогносцировки). Перехід здійснюється в ряді випадків у нічний час, в умовах поганої видимості. Найбільш небезпечним для таких кримінальних правопорушень, учинених поза пунктами пропуску, є нічний (з 00 до 5 год.) – 65 %, рідше вечірній (з 18 до 24 год.) – 11 % та ранній час (з 5 до 12 год.) – 16 %. Найменше таких кримінальних правопорушень у зазначений спосіб вчиняється в денний час (з 12 до 18 год.) – 8 %. За порою року такі кримінально-протиправні дії вчиняються влітку – 36 %, взимку – 14 %, а навесні і восени приблизно однаково – 32 % та 28.

Встановлено, загальні умови (обставини), які сприяють учиненню кримінальних правопорушень цієї категорії, серед яких:

- значна протяжність державного кордону, а також недостатня кількість інженерно-технічних споруд та інших засобів протидії незаконному перетинанню кордону;
- недоліки в організації пропускового режиму;
- корупція та недосконалість законодавчої бази;

– недостатня діяльність з боку правоохоронних та інших органів з перевірки іноземних громадян на предмет незаконного перетину ними державного кордону України;

– не інформування співробітниками готелів, гуртожитків, приватними особами щодо проживання іноземних громадян, за наявності підозри, що вони перетнули кордон України незаконно.

Наступним елементом криміналістичної характеристики незаконного переправлення осіб через державний кордон України є *слідова картина*. Це поняття вперше використав М. В. Салтевський, який зазначив, що «слідова картина» у широкому її розумінні утворюється як наслідок вчинення злочину та є одним із елементів криміналістичної характеристики. Зазначене поняття дещо умовне, близьке до поняття «слідова обстановка» або «інформаційне середовище», що включає як матеріальні, так і ідеальні відображення [10].

Характеристика слідової картини при незаконному переправленні осіб через державний кордон України залежить від структури обстановки місця події і включає об'єкти:

а) стійкі – ділянка кордону з різноманітними інженерно-технічними спорудами (засобами охорони кордону, прикордонними знаками тощо);

б) змінні – опади, освітлення, хмарність тощо;

в) які мають між собою неповний або розірваний зв'язок – місцезнаходження слідів порушників, залишені ними предмети та ін.

Аналіз практики розслідування кримінальних проваджень цієї категорії дозволяє констатувати, що найбільш типові сліди виявляються у місцях накопичення нелегальних мігрантів (конспіративні квартири), а також у місцях безпосередньої переправки через лінію кордону. До них належать: сліди життєдіяльності у місцях накопичення, сліди транспортних засобів, на яких перевозились мігранти, сліди самих нелегалів під час перетину кордону тощо. Найбільш характерними слідами є сліди транспортних засобів – 44%, сліди людини – 71%, підроблення паспортних документів – 5%.

Якщо кримінальне правопорушення було вчинено з використанням підроблених або фальшивих документів, його слідами є відмітки про перетин кордону, що проставляються в них. Крім даних слідів відповідні відомості заносяться до митних декларацій, журналів обліку перетину державного кордону повітряними судами, потягами, водними транспортними

засобами. Залишають свої сліди й інші злочинні дії, пов'язані з незаконним переправленням осіб через державний кордон України – різного роду розкрадання, захоплення транспортних засобів, вимагання, контрабанда тощо. Окремі види слідів, які складають доказову базу у кримінальних провадженнях щодо незаконного переправлення осіб через державний кордон України, виявляються при проведенні огляду місця події (22,6 % випадків); огляду транспортних засобів, які було використано для незаконного переправлення (у 19,4 % випадків); огляду інших предметів, які використовувалися при незаконному переправленні (у 22,6% випадків).

Відштовхуючись від отриманих емпіричних даних, доцільно констатувати, що слідову картину при незаконному переправленні осіб через державний кордон України та її особливості можна встановити в результаті огляду:

1) місця перетинання кордону;

2) місця затримання нелегальних мігрантів – порушників кордону;

3) транспортних засобів, які пособники використовували (намагалися використати) при незаконному переправленні осіб через кордон;

4) ділянки місцевості по маршруту руху нелегальних мігрантів;

5) предметів і пристроїв, які було використано для безпосереднього перетинання кордону;

6) предметів спорядження та екіпірування, особистих речей і документів.

Сліди, які залишаються на маршруті руху, можуть містити інформацію щодо особи переправника, його намірів, кількості нелегальних мігрантів, напрямку руху, часу порушення кордону, особливостей поведінки порушників, використаних засобів та іншої важливої криміналістичної інформації [6, с. 12].

Наприклад, порушення кордону в лісистій місцевості свідчить про значну кількість мігрантів в групі, а також про можливу наявність в групі жінок і дітей.

Перетинання лінії кордону в гірській місцевості або на водних ділянках свідчить про сміливість, навіть відчайдушність незаконних мігрантів, а також, можливо, про наявність відповідного спорядження або допомоги пособників, переправників з числа місцевого населення.

На суходопутних ділянках кордону (особливо західному) нелегальні мігранти неминуче особисто або за допомогою спеціальних засобів взаємодіють з об'єктами, які призначені для забезпечення охорони державного кордону. До

таких об'єктів відноситься контрольнo-слідова смуга – спеціально зорана або з штучно насипаним ґрунтом, яка відображає сліди порушників кордону [3, с. 86; 4].

У зв'язку з тим, що злочинці нерідко застосовують інструменти (предмети заводського або кустарного виготовлення, призначені для використання як ручне знаряддя праці у соціальній діяльності), різного роду пристосування, транспорт і багато інших технічних засобів, виникає велика вірогідність виявлення слідів їхнього застосування. У таких ситуаціях існує також вірогідність знайти сліди самих злочинців (сліди пальців рук, ніг, взуття тощо) [5, с. 67]. Власне через це, особливу увагу під час розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України, учиненого поза пунктами пропуску, слід звернути на одорологічні сліди. Вони можуть залишатися на предметах, речах, які перебували у тривалому контакті з особою злочинця (наприклад, одяг, особисті речі, взуття, головний убір тощо) або у тимчасовому (інструменти, знаряддя подолання перешкод при перетині кордону, сумки тощо), частинки волосся, кров, сеча та інші виділення людини. За допомогою аналізу вказаних носіїв слідової інформації можна встановити: насамперед осіб, які незаконно перетнули державний кордон, рідше – пособників та організаторів; тотожність запаху, приналежність особі відібраних з різних місць злочину, предметів, виявлених на місці події та в інших місцях; походження запаху від конкретних осіб при комплексному дослідженні речових доказів (наприклад, при дослідженні волосся, предметів одягу, взуття, поту, крові).

Хитрощі, застосовані при подоланні контрольнo-слідової смуги або інших інженерних споруд, свідчать про умисність дій переправників (організаторів). Наприклад, на контрольнo-слідовій смузі залишаються інсценовані сліди, що їх застосовують переправники або нелегальні мігранти, які виявляються, зокрема, при русі спиною вперед, «слід в слід», у спеціальному взутті, що імітує сліди домашніх або диких тварин тощо. Крім цього, нерідко з метою мінімізації пошкоджень контрольнo-слідової смуги злочинцями застосовуються поролонові коврики, які розподіляють вагу тіла нелегального мігранта.

Необхідно звернути увагу щодо можливостей отримання інформації з «цифрових слідів». Використання комп'ютерних технологій відкриває нові можливості для оперативної діяльності та в результаті для виявлення, роз-

слідування і розкриття кримінальних правопорушень. Наприклад, електронна пошта або сторінка в соціальній мережі може розповісти про коло знайомств і виявити потенційних спільників організаторів незаконного переправлення осіб через державний кордон України. Це повинно враховуватися слідчими та оперативними працівниками при збиранні доказів одночасно з пошуком традиційних слідів [2, с. 67].

Крім цього, «цифрові сліди» незаконного переправлення осіб через державний кордон України, зберігаються на стаціонарних камерах відео-нагляду та на серверах операторів мобільного зв'язку (ідентифікатор сім-картки (IMSI), міжнародний ідентифікатор кінцевого обладнання (IMEI), типи з'єднання (вхідні та вихідні дзвінки), SMS – короткі текстові повідомлення тощо; дата, час та тривалість з'єднань), які, зокрема, свідчать про перебування осіб у конкретному місці у визначеному часі.

Таким чином, криміналістичну класифікацію слідів незаконного переправлення осіб через державний кордон України можна визначити так:

1) за змістом – сліди приготування до кримінального правопорушення, його вчинення, приховання і використання результатів переправлення;

2) місцем вияву – сліди, які виявляються на місці кримінального правопорушення (події), зокрема при незаконному переправленні осіб через державний кордон, маршрут руху, в місці їх затримання та в інших місцях;

3) зв'язком з подією кримінального правопорушення – сліди, які безпосередньо вказують на незаконне переправлення осіб через державний кордон, і ознаки, які свідчать про підготовку до незаконного переправлення, або про те, що незаконне переправлення вже відбулося, або ознаки маскування незаконного переправлення (наприклад, документи, що посвідчують особу; документи про перетин державного кордону; документи, що легалізували перебування осіб на території України; документи, що свідчать про переміщення на території України; сліди життєдіяльності незаконних мігрантів, сліди на місці перетину державного кордону, тайники для їх перевезення; технічні засоби, в яких може міститися інформація про організаторів незаконного переправлення осіб через державний кордон (ноутбуки, телефони, планшетні комп'ютери та ін.), речові носії інформації (записні книжки, блокноти);

4) відношенням до процесу відображення: сліди, які є закономірними і випадковими

в побуті, матеріалах інших кримінальних правопорушень (торгівлі людьми, контрабанді та ін.);

5) щодо особи злочинця – сліди, які стосуються організаторів незаконного переправлення осіб через державний кордон України і його спільників, зокрема, документи, в яких є відомості про функціонування злочинної групи: документація юридичних осіб, які використовуються для прикриття злочинної діяльності; документи про звернення до державних структур про порядок і правила регулювання міграційних процесів; записи про прихід / витрату грошових коштів та ін.; технічні засоби, в яких може міститися інформація про діяльність злочинної групи, спільників і пособників, способи зв'язку з ними (персональні комп'ютери, ноутбуки, телефони, планшетні комп'ютери та ін.), електронна пошта членів організованої групи, речові носії інформації (записні книжки, блокноти тощо).

Доповнюють слідову картину показання, тобто ідеальні сліди, які недоступні для безпосереднього сприйняття слідчим, а тому можуть бути відтворені у ході проведення СРД вербального характеру (допит) [10, с. 124]. Іншими словами – це сліди відображення, які залишилися в пам'яті людини (свідка, підозрюваного тощо), як результат сприйняття, запам'ятовування та відтворення конкретної інформації, пов'язаної з кримінальним правопорушенням [1, с. 76].

З матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що типовими носіями ідеальних слідів є співробітники ДПС України (100%) та інші особи, які випадково стали свідками злочинної діяльності. Однак, на відміну від інших кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації, у більшості випадків прямі свідки (очевидці) незаконного переправлення осіб через державний кордон України відсутні, що і пояснює специфіку досліджуваного антисуспільного діяння.

За результатами проведеного опитування практичних працівників та аналізу спеціальної літератури, можна зробити висновок, що у цій категорії кримінальних проваджень, пошук слідів доцільно проводити насамперед на місці вчинення кримінального правопорушення. Надалі, процесуальні дії під час проведення тактичної операції із затримання підозрюваного повинні бути проведені сплановано, комплексно, одночасно, з урахуванням фактору раптовості.

Висновки. У кримінальному провадженні встановленню підлягає весь часовий період, починаючи від організації незаконного пере-

правлення осіб через державний кордон, підготовки до цієї діяльності, закінчуючи безпосереднім перетином державного кордону нелегальними мігрантами, що змушує злочинця вичікувати (56 %), підбирати (33,5%), або створювати (8 %) обстановку, яка найбільш сприятлива для незаконного переправлення.

Просторова характеристика свідчить, що у 40 % випадків незаконне переправлення здійснювалось у пунктах пропуску, зокрема, у автомобільних (29 %), а також в обхід установлених пунктів пропуску на сухопутних та річкових ділянках (57 %), влітку – 36 %, взимку – 14 %, навесні 32 % і восени (28 %) в умовах недостатньої видимості у вечірній (з 18 до 24 год.) – 11 %, нічний (з 00 до 5 год.) – 65 % та ранній (з 5 до 12 год.) час – 16 %.

Констатовано, що найбільш типовими слідами вчинення незаконного переправлення осіб через державний кордон України є сліди транспортних засобів (44%), людини (71%), підроблення документів (5%), що виявляються у місцях накопичення нелегальних мігрантів (конспіративні квартири), безпосередньої переправки через лінію кордону та місцях затримання й проживання підозрюваних осіб.

Визначено, що типовими носіями ідеальних слідів є співробітники ДПС України, міграційної служби, Служби безпеки України, які виявили та припинили кримінальне правопорушення, особи, з якими підозрюваного пов'язують особистісні відносини, працівники транспорту закордонного сполучення (100%), а також особи, які випадково стали свідками злочинної діяльності, проте, на відміну від інших кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації, у більшості випадків прямі свідки (очевидці) незаконного переправлення осіб через державний кордон України відсутні, що і пояснює специфіку досліджуваного антисуспільного діяння.

Список використаної літератури:

1. Криміналістика: підручник: у 2 т. Т. 2. / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Конова-лова та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. 328 с.
2. Бегалов Є. П. Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України: дис. ...докт. філософ. 081. Київ. 2020. 280 с.
3. Капітанчук Л. Ю. Особливості розслідування нелегальної міграції: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ. 2011. 250 с.

4. Капітанчук, Л. Ю. Окремі питання розслідування порушень державного кордону України за участю нелегальних мігрантів. *Часопис Хмельницького університету управління та права «Університетські наукові записки»*. Хмельницький, 2009. № 1. С. 306–312.
5. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
6. Онисько О. І. Види слідів та їх використання при розслідуванні незаконного перетинання державного кордону (за матеріалами дізнання органів ПБУ) : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2003. 21 с.
7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану: Закон України від 03 берез. 2022 р. № 2113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20/print>
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 03 берез. 2022 р. № 2117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20/print>
9. Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України: метод. рек. / Чернявський С. С., Вознюк А. А., Брисковська О. М. та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 64 с.
10. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді): підручник. Київ: Кондор, 2005. 588 с.

Gorin M. S. Characteristics of the situation and typical traces of illegal smuggling of persons across the state border of Ukraine

The relevance of the article lies in the fact that the illegal transportation of persons across the state border of Ukraine (entry and exit) remains one of the most profitable types of criminal activity, which with the beginning of a full-scale military invasion, socio-economic changes in society and the orientation of the state's policy on development and expansion diplomatic relations with other countries, received a new impetus in criminal and illegal "progress". The article singles out the circumstances that contribute to the commission of such criminal illegal actions: the considerable length of the state border, as well as the insufficient number of engineering and technical facilities and other means of countering illegal border crossing; deficiencies in the organization of access regime; corruption and imperfection of the legislative framework; insufficient activity on the part of law enforcement and other bodies to check foreign citizens for illegal crossing of the state border of Ukraine; failure to inform employees of hotels, hostels, and citizens about the residence of foreigners, if there is a suspicion that they have crossed the border of Ukraine illegally. It was established that the most typical traces of the illegal transportation of persons across the state border of Ukraine in the conditions of martial law are: forgery of documents (military medical and military accounting documents); traces of vehicles and people. Attention is drawn to the importance of detecting, extracting and researching digital traces (electronic sources) that can be obtained from stationary video surveillance cameras located at all checkpoints (as well as along the state border line) and on the servers of mobile operators (identifier SIM cards (IMSI), International Terminal Equipment Identifier (IMEI), connection types (incoming and outgoing calls), SMS – short text messages, etc.; date, time and duration of connections), which indicate the presence of persons in a specific place and time. It was determined that the typical carriers of ideal traces are employees of the State Border Service of Ukraine, the Migration Service, the Security Service of Ukraine, who discovered and stopped a criminal offense, persons with whom the suspect has a personal relationship, employees of foreign transport, as well as persons who accidentally became witnesses of criminal activity, although there are no direct witnesses (eyewitnesses) of such a criminal offense, which explains the specificity of the investigated anti-social act.

Key words: forensic characteristics, situation, conditions, traces, situation, investigation.